

חבל נחלתו

את המשכיר לשלם עבור המזוזות שמשאיר לו ומסיק שלכוף בבי"ד אינו יכול, אבל להפחית דמיהן מדמי השכירות שחייב למשכיר מותר לו כיון שהמשכיר צריך לצאת ידי שמים ולשלם לו, והוא תפוש עתה במעותיו של המשכיר (ובשו"ת חלקת יעקב (יר"ד סי' קס) סובר שאף יכול לכופו בבי"ד). וא"כ אף אם נאמר שמאי דהוה הוה וכיון שנטל מזוזותיו אינו מחוייב לקנות מזוזות ולקובען בבית שיצא ממנו, אבל כיון שסו"ס יצטרך לקנות ולקבוע חדשות, מן הראוי לסמוך על כל הטעמים ולקבוע כבר עתה, ולא להשאיר את ביתו ללא מזוזה. ואת מחיר מזוזותיו יוכל לגבות מן המשכיר.

מסקנה

נראה שעדיף שכבר עתה יחזור ויקבע מזוזות בבית שבשיפוץ.

סי' ה, ו) ורדב"ז (ח"ו סימן ב אלפים רפו) אסר להפוך תפילין של ר"ת לתפילין של רש"י. ובמהרי"ל (מנהגים הלכות סוכות אות ו) לענין דפנות הסוכה ועוד.

ואף מטעם זה היה מן הראוי להשאיר את המזוזה במקומה.

ז. והנה אף אם נאמר שמעשה המרחיב דירתו להעבירם לדירת העראי הותר, לא ימלט משאלת נטילת המזוזות ביציאתו מדירת העראי לדירת הקבע המורחבת. שהרי אז הוא צריך להשאיר מזוזותיו בדירה השכורה כדין יוצא מדירת ישראל (יר"ד רצא, ב). וממילא יצטרך לקנות מזוזות נוספות עבור דירתו המורחבת.

אמנם אז יוכל לתבוע תשלומן ממשכיר הדירה הזמנית, ולטעון כלפיו שכיון שמשאיר לו דירה עם מזוזות, המשכיר צריך לשלמן. ועי' בתשובת המנחת יצחק (חלק ט סימן קו) שדן האם השוכר יכול לכוף

סימן לא

מזוזה בחלל הפתח (מכתב תשובה להשגה על ח"א סי' נט)

עצמו אלא שכשהדלת נפתחת היא שוקפת עליו (ועי' על כך בשו"ת שאילת דוד יר"ד סי' ט). וע"כ לא קשיא, ואין צורך להגיע לביאורים שאינם הכרחיים ואשר הפוסקים חלקו עליהם.

ומה שהקשית מהמימרא של שמואל מדף ל"ג ע"ב שפתח שאחורי הדלת נפטר במזוזה הראשונה. ראשית, שים לבך שבעל המימרא בשני המקרים הוא שמואל, וע"כ אין דבריו סותרים זל"ז. ועוד, במימרא בדף ל"ג ע"ב נתקשו המפרשים בציור וממילא בפירוש הפטור. לפירוש הראשון ברש"י אם

לכבוד...

עיינתי במכתבך מספר פעמים ונראה לי שהבנתך את הסוגיא אינה נכונה. רש"י כתב במפורש "בתוך חלל הפתח – ולא מבחוץ". היינו, מחוץ לחלל הפתח.

ואשר לתמיהתך שקודם לכן הגמ' הביאה בריתא שהניחה אחר הדלת סכנה ואין בה מצוה וא"כ מאי קמ"ל? וכי אחר הדלת זהו המקום היחיד שאינו נכלל בחלל הפתח? והלוא גם הצד החיצוני אף הוא אינו כלול בחלל הפתח (ובכך הגמרא עוסקת). ועוד אחורי הדלת ניתן להיות בתוך חלל הפתח

להניחה תוך חללה של פתח בטפח הסמוך לר"ה, ר"ל בתוך עובי החומה על המזוזה שתחת המשקוף. אבל מה דאיתמר גבי נר חנוכה דיניח בטפח הסמוך לפתח ביתו, ר"ל מבחוץ בקירות הבית סמוך אצל הפתח טפח להכיר דשייך לאותה פתח. הא קמן שסרב מלפרש כדבריק, ואם היה מפרש כמוך לא היה הבדל בין מזוזה לנר חנוכה.

במגן אברהם (סי' תרע"ו ס"ק ד'): "בנר היותר ימיני – ואין חילוק בין אם מדליק בימין הפתח או בשמאל הפתח (ב"ר) אבל רש"ל כ' דכשהם מונחים לימין הפתח צריך להתחיל בנר הימיני שהוא סמוך לפתח והמדקדק יניח באורך כשפוד שיהא כולן שוין בטפח הסמוך לפתח ויתחיל בשמאל ויפנה לימין וכ"כ הב"ח. ומט"מ כ' בשם רש"ל שיניחם בתוך חלל הפתח כמו המזוזה. שוב הבחין בין מזוזה לנ"ח ולדבריק אין הבדל. וע"ע בפתחי תשובה (רפ"ט ס"ק ט) ובתשובת חכם צבי שהבאתי בתשובתי בספרי.

ושו"ת שאילת דוד (יו"ד סימן ט' ד"ה ודעת התוס'): "ולזה נראה לי דאחורי הדלת יכול להיות אף בתוך חלל הפתח רק באופן שדרך ביאתו להבית מתכסה המזוזה בהפתח אזי פסול (וכעין הך דירמיה אחורי הדלת והמזוזה שמת זכרון עפ"י דרש חז"ל במ"ד באיכה שהיתה הע"ז מתכסה בכניסת הבית ע"י הפתח) אבל באופן שאינו מונח בתוך חלל הפתח רק על צד מזוזה הפתח שייך למימרא דשמואל דצריך להניחה למצוה בתוך חלל הפתח ואפשר דהוי לעכוב."

ומצאתי קרוב לדבריק בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן קס"ד אות ב'): "ב' כשאין לו דבק הנדרש לזה (דלאו כל דבק ראוי לזה) אי אריך לקבוע המזוזה מן הצד אחורי הדלת, בשו"ע רפ"ט ס"ב לא נתבאר היטב השיטות

אין טפח נחשבים לפתח אחד ומזוזה אחת פוטרת לשני הפתחים, כשהדלת היא אחת! ולפירוש השני הפתח הקטן "מתבטל" לגדול. עכ"פ בפתח בו היא מונחת היא מונחת בחלל הפתח. ז"ל רבינו ירוחם (תולדות אדם נתיב כ"א ח"ז): "פתח שעושיין אחורי הדלת אם יש טפח כגון פתח א' לצפון שהוא סמוך למקצוע הבית שהוא הקרן זוי' ולצד המערבי אצלו פתח א' והמקצוע מקורן צפוני' מערבי מן הבית ביניהם ובאותו המקצוע יש פס אחד ובאותו פס מחותכים בו שני פתחים א' לצפון וא' לצד מערב וכשפתח אותו של צפון הרי האח' אחורי הדלת וקבע מזוזה בפסים של חלל פתח הצפון אם יש בפסים טפח עובי הבדל בין פתח לפתח צריך מזוזה אחר' לפתח המערב כיון שאינה מונחת בחללו ואם לאו אינו צריך מזו' אחרת". הא קמן שצריכה להיות בחללו אלא שפתח אחד פוטר את פתחו של השני ממזוזה. אבל אם נחלקו הפתחים – צריך מזוזה אחרת בחלל של פתח.

ומש"כ במכתבך: "כל' שלא מוזכר בשום מקום דהפסול של הניחה מאחורי הדלת הוא מצד שמונח על קיר הבית ולא על המזוזות אלא הפסול כמש"כ רש"י 'שקבעה בכותל אחורי הדלת". נראה לענ"ד שדבריק מוקשים מתוך עצמם, הלא רש"י שהבאת כתב כן: בכותל. ובד"ה הבא סיים: "ע"ד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה". הדגיש פעמיים שלא על הקיר אלא במזוזה עצמה ובמקומה.

ראיותיך מדברי הטור לא הובררו לי. ופירושו ברמב"ם אינו נראה ואינו מוכרח. ואביא כמה ראיות מדברי הפוסקים: במהרי"ל (הלכות מזוזה אות ה'): "אמר מהר"י סג"ל הא דאמר גבי מזוזה צריך

חבל נחלתו

הדלת סכנה ואין בה מצוה, פי' בשעת השמך שנו, מסכן עצמו בכך בחינם עכ"ל משמע להדיא דעתו דאחורי הדלת לא קיים כלל וכלל המצוה, דבשעת השמך כשעושה באופן זה הוא מסכן עצמו בחינם, וגם הרמ"א בס"ב שכתב ואם שינה אינו מעכב מסיים בפירוש ובלבד שיניחנה במזוזה עצמה, וזה כנ"ל דעל המזוזה בעצמה זה עיכובא אף בדיעבד, וחלל הפתח זה מצוה רק לכתחילה – ויש לדחוק ולומר דגם דעת הטור כן, וכדעת הנשמת אדם הנ"ל בדעת הטור, וכן דעת הנחל אשכול על האשכול להל' מזוזה, א"כ קשה מאד לסמוך להתיר אחורי הדלת אם קובעה על הכותל אף בדיעבד, רק על המזוזה בעצמה אף כשנקבעה מן הצד וכנ"ל יש להתיר דחלל הפתח רק למצוה".

אולם תשים על לבך כמה דברים: (1) לא הזכיר כמותך טפח סמוך לפתח (וכן לא אחד מפוסקים שציין) אלא על המזוזה שלא בחלל הפתח. (2) הוא צידד שחלל הפתח למצוה ולא לעכב. וצינתי כבר כמה פוסקים שתפסו לעכב ולא אך למצוה. ובמיוחד שהראשונים סתמו דבריהם. (3) אף בתשובתי שם סיימתי "שלכתחילה..." ביודעי שיש מצדדים להקל בהלכה זו. בברכת חילך לאורייתא וגמר חתימה טובה...

בזה רק בקיצור – דעת הטור"ז ס"ק ג' שם דאין מי שיחלוק על הטור דאחורי הדלת אינו מעכב בדיעבד, והש"ך שם ס"ק ג' בשם נמ"י ורמב"ם דאף בדיעבד מעכב, ובשעה"ד מביא בשם מעד"מ לסמוך על הרמ"א וטור להכשיר אף אחורי הדלת. אך בנשמת אדם חיי"א כלל ט"ו וכן בערוך השלחן מבארים היטב בזה השיטות והיטב אשר דיברו בזה, דאף בשעה"ד אינו מותר רק כשקבע על המזוזה בעצמה אך לא בתוך חלל הפתח אבל על המזוזה בעצמה היא קבועה, ובוה האופן מותר בשעה"ד, וזה מאמר דר"י א"ש מצוה להניחה בתוך חללו של פתח, דזה רק למצוה מן המובחר ובשעה"ד כשר אף שלא בחללו רק מן הצד של המזוזה – אבל אחורי הדלת, היינו על הכותל לא על המזוזה, זוהי מימרא דברייתא בגמרא מנחות ל"ב ב' תלאה במקל או שהניחה אחורי הדלת סכנה ואין בה מצוה, דמשמע אף בדיעבד מעכב דכללו יחד עם תלאה במקל דפסול אף בדיעבד, וכדפירש"י בשם אחורי הדלת שקבעה בכותל אחורי הדלת, והנמ"י בשם חוץ למזוזות השער ובוה האופן פסול אף בדיעבד. וכן נראה לפסוק – דהא דעת הרמב"ם ורש"י (עי' ב"ח שם) ונמ"י ולבוש וב"י, וכן ראיתי ביראים להר"א ממ"ץ סימן י"ח וז"ל תניא תלאה במקל או הניחה אחורי

סימן לב

חיובי צדקה

כללים עיקריים

כתב הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"ז ה"א):
"מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת,

שאלה

כמה מתוך ממונו חייב לתת הנותן כיחיד לצדקה, עפ"י הדין, ומה תלות חיובו בצורך המקבל?